

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658.64(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-13>**Кошельок Г. В.**кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0331-0592>**Koshelek Halina**

Odessa National Economic University

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Здійснюючи підприємницьку діяльність, підприємства забезпечують розвиток сучасної економіки країни, формують бюджет різних рівнів. Саме підприємництво формує ефективну систему господарювання, є необхідною умовою досягнення економічного зростання. Результатом проведення підприємницької діяльності є отримання прибутку. Варто зазначити, що експерти надають суперечливі оцінки щодо розвитку підприємництва в Україні. У міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу *Doing business-2020* Україна посіла 64-е місце. Зростання кількості підприємств за останні роки не забезпечує зростання реалізованої продукції, це зростання припадає на підприємства. У структурі суб'єктів господарювання в Україні за видами економічної діяльності з кожним роком зростає кількість підприємств оптової та роздрібно-торгівлі та підприємств, що здійснюють інформаційну, телекомунікаційну діяльність, але скорочується кількість будівельних підприємств, підприємств транспорту, промисловості, підприємств, що здійснювали сільськогосподарську діяльність.

Ключові слова: підприємництво, господарська діяльність, прибуток, суб'єкти господарювання, підприємство, рентабельність.

CURRENT STATE OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY OF UKRAINE

Carrying out business activities, enterprises ensure the development of the modern economy of the country, form the budget of different levels. Entrepreneurship itself forms an effective management system, is a requirement for achieving economic growth. The result of entrepreneurial activity is to make a profit. It is worth noting that experts provide contradictory assessments of the development of entrepreneurship in Ukraine. In the international ranking of ease of doing business *Doing business-2020*, Ukraine has taken 64th place, rising by 7 positions and improving 5 of the 10 key indicators. According to general statistics, there is a positive trend of growth of economic entities in recent years, but it does not provide growth in sales, this growth is accounted for by enterprises. It is self-employed entrepreneurs, who are the driving force of any country's economy, a means of overcoming the problems of low solvency and unemployment in the country. In the structure of economic entities in Ukraine by type of economic activity, the number of wholesale and retail trade enterprises and enterprises engaged in information and telecommunication activities is growing year after year, but the number of construction enterprises, transport enterprises, industrial enterprises, and agricultural enterprises is decreasing. The analysis of the cost structure by economic elements of Ukrainian enterprises showed that in general the largest share in the cost structure of business entities in Ukraine for the period from 2012 to 2019 is occupied by material costs. That is, the production of products (goods, services) is material-intensive and the country does not introduce innovative technologies. Due to the industrialization of the real sector of the economy, especially in manufacturing, the country has lost the complex types of production that provided the value chain. The result of such losses was the loss of entire sectors of complex exports and the stagnation of the real sector of the economy. As a result of provided research, it can be noted that there are certain problems in the country for the development of entrepreneurship, which is a special type of activity. The state should support small and medium-sized businesses in the country because entrepreneurship itself is a powerful "locomotive" that will make it possible to ensure proper growth of production and welfare. The prospect of further research should be the study of business engineering as a modern management technology that can significantly accelerate the reform of the domestic economy on a market basis.

Keywords: entrepreneurship, economic activity, profit, business entities, enterprise, profitability.

JEL classification: F41, F43

Постановка проблеми. Будь-яке підприємство здійснює господарську діяльність. У результаті цієї діяльності формуються грошові потоки від різних видів діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової. Це пов'язано з тим, що підприємство вступає у взаємовідносини зі своїми контрагентами і повинно мати певні грошові кошти для розрахунків і погашення зобов'язань. Саме ведення успішної підприємницької

діяльності відображується на грошових потоках підприємства. Підприємства є фундаментом фінансової системи, адже саме на них генеруються ключові грошові потоки, на яких вказана система тримається, – податки і заробітна плата [1, с. 372].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені досліджують проблеми розвитку підприємництва в країні, визначають найбільш сприятливі

напрями його підтримки та вплив на формування грошових потоків. Дані питання розглядають у своїх працях провідні вчені: К.Г. Антонюк [2], В.П. Головащенко [3], Р.В. Грінченко [4], Л.Л. Лазебник [1], П.В. Пашко [1], І.В. Причепя [5], А.В. Сидорова [3] та ін.

Мета статті полягає в аналізі підприємницької діяльності суб'єктів господарювання та з'ясуванні позитивних і негативних чинників впливу.

Виклад основного матеріалу. Під господарською діяльністю у Господарському кодексі розуміють діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, що спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [6].

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями.

Варто зазначити, що поняття «суб'єкт підприємництва» тотожне поняттю «суб'єкт господарювання». Поняття «суб'єкт підприємницької діяльності» співвідноситься з поняттям «суб'єкт господарської діяльності» так само, як співвідносяться поняття «підприємницька діяльність» і «господарська діяльність», тобто як часткове із цілим. Тому справедливо, що для характеристики суб'єктів підприємницької діяльності використовують загальні ознаки, що притаманні суб'єктам господарської діяльності.

Ознаками господарської діяльності є: ініціативність; самостійність; творчий та інноваційний характер; систематичність; це діяльність на власний ризик; цільова спрямованість на отримання прибутку; самостійна юридична відповідальність; соціально відповідальний характер [7, с. 13–25].

В економічній літературі зустрічається поняття «господарюючий суб'єкт» – самостійний економічний суб'єкт ринкової економіки. Він сам визначає напрям своєї діяльності, розміри виробництва, асортимент

продукції, розраховує її собівартість, доходність, склад і обсяг джерел фінансування [8, с. 331].

До суб'єктів господарювання, відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України, належать:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [6].

Господарський кодекс України дає таке визначення суб'єктів господарювання: це господарські організації, які діють на основі права власності, права господарського відання чи оперативного управління, мають статус юридичної особи, що визначається цивільним законодавством та Господарським кодексом.

Найбільш поширеною формою організації суб'єктів підприємництва є підприємство. Підприємство відіграє особливу роль у формуванні ефективної системи господарювання країни, прискорюючи рух економіки шляхом підвищення ефективності та постійного оновлення (рис. 1).

Багаторічний досвід усіх без винятку індустріально розвинутих країн із ринковою економікою соціального спрямування беззаперечно підтверджує, що підприємство – необхідна умова досягнення економічного зростання.

Країни, що демонструють високу ефективність економіки (США, Великобританія, Китай, Швейцарія тощо), підтверджують суттєве значення малого підприємства. Малий бізнес успішно функціонує у багатьох промислово розвинених країнах насамперед завдяки державній підтримці.

Але розвиток підприємництва в Україні визначає суперечливі оцінки експертів. За даними Світо-

Рис. 1. Роль підприємництва у формуванні ефективної системи господарювання

вого банку, до списку входять 190 країн, Україна за рік поліпшила свою позицію і піднялася із 71-го до 64-го місця в міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу Doing business – 2020 [9].

Позиції України за основними пунктами рейтингу Doing Business – 2020 наведено на рис. 2.

В Україні покращилися 5 із 10 ключових показників. Серед ключових реформ називають: спрощення отримання дозволів на будівництво, спрощення підключення до електромереж, спрощення реєстрації власності, відкриття земельних реєстрів, захист міноритарних інвесторів, скорочення торговельних бар'єрів на кордоні.

За загальними статистичними даними, спостерігається позитивна тенденція зростання суб'єктів господарювання за останні роки. Так, кількість фізичних осіб – підприємців у 2019 р. порівняно з 2012 р. зросла на 26,4%, проте як підприємств – на 4,3%. Наочно це можна побачити на рис. 3.

Варто зазначити, що самозайняті підприємці є рушійною силою розвитку економіки будь-якої країни, засобом подолання проблем низької платоспроможності та безробіття на території держави [4, с. 134].

Проте варто зауважити, що обсяг реалізованої продукції в Україні за період 2012–2019 рр. значно зріс,

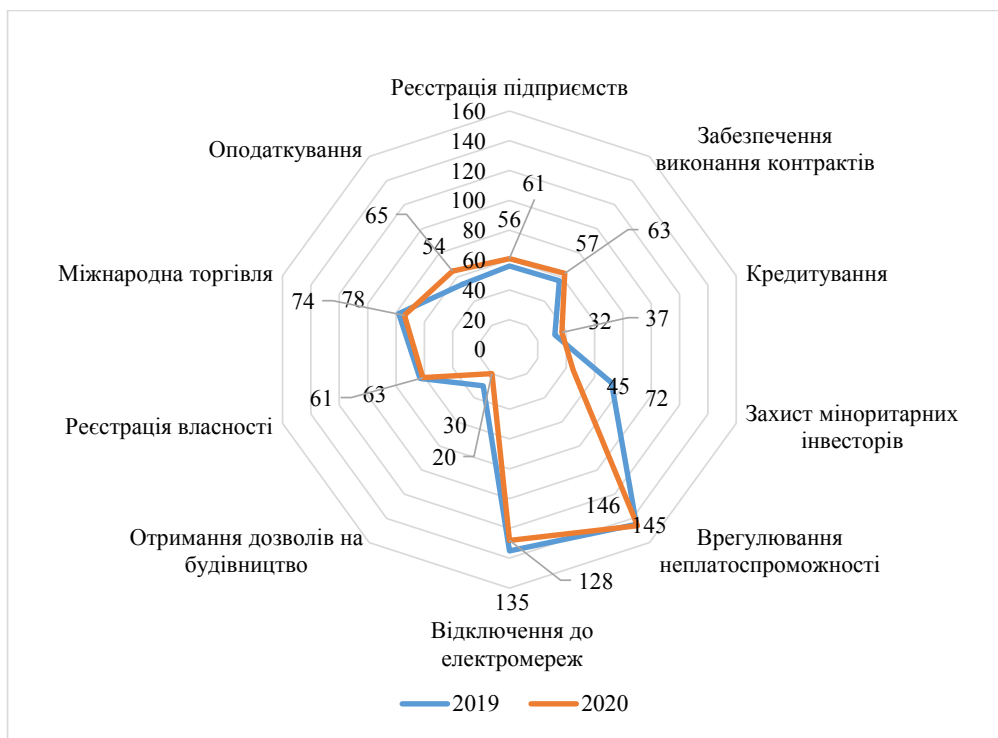

Рис. 2. Позиції України за основними пунктами рейтингу Doing Business – 2020

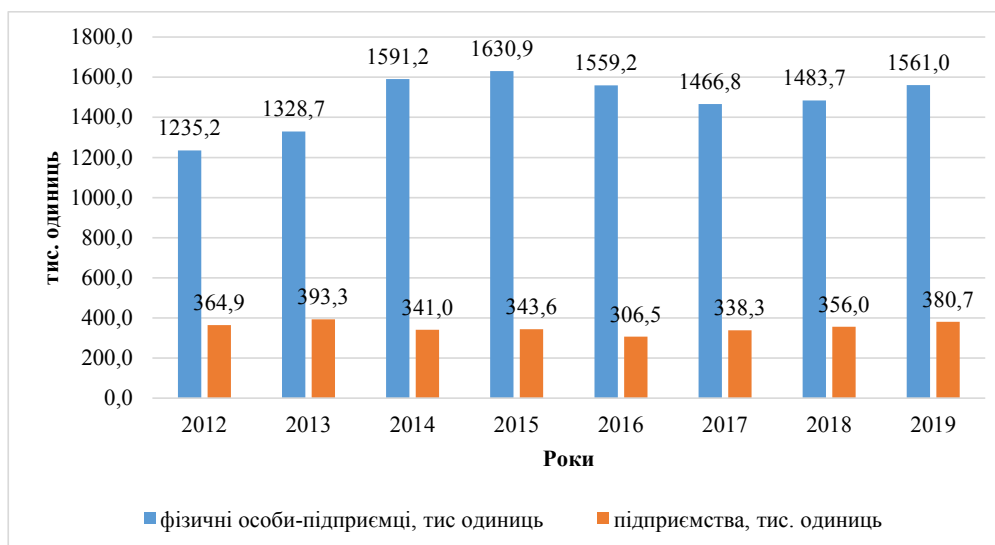

Рис. 3. Динаміка кількості суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності України за 2012–2019 рр. [10]

причому основну частину обсягу продукції реалізують підприємства, а не фізичні особи – підприємці (рис. 4).

Але така тенденція пов'язана з інфляційними процесами в державі та не може розглядатися як один із визначних показників розвитку підприємництва в країні. Величина частки реалізованої продукції підприємствами пов'язана з більш високими обсягами здійснення діяльності, ніж дозволяють законодавчі акти для ведення діяльності фізичними особами – підприємцями [4, с. 135].

Особливу увагу варто звернути на галузевий розподіл кількості підприємств у країні. Результати аналізу наведено в табл 1.

Проаналізувавши зміну структури суб'єктів господарювання в Україні за видами економічної діяльності за період 2012–2019 рр., можна зазначити, що в 2012 р. у структурі суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності перше місце посідала кількість підприємств оптової та роздрібною торгівлі з часткою 52,7%, проте за вісім років частка підприємств оптової та роздрібною торгівлі скоротилася до рівня 43%. Також варто відзначити, що за зазначений період скоротилася частка кількості будівельних підприємств – на 0,2 в. п., або на 7,8%, підприємств транспорту – на 0,5 в. п., або на 9,1%, підприємств промисловості – на 0,4 в. п., або на 5,8%, підприємств, що здійснювали сільськогоспо-

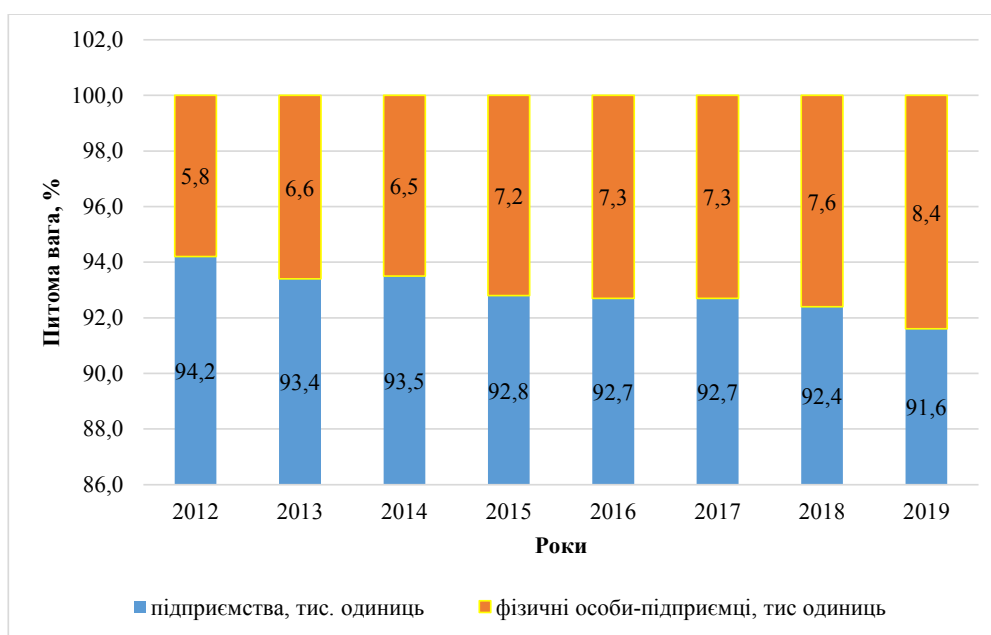

Рис. 4. Динаміка структури обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання в Україні за 2012–2019 рр. [10]

Таблиця 1

Аналіз структури кількості суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності України за 2012–2019 рр., % [10]

Вид економічної діяльності	Роки		Відхилення (+,-)	
	2012	2019	У в.п.	У відсотках
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	4,3	3,9	-0,4	-9,2
Промисловість	7,1	6,7	-0,4	-5,8
Будівництво	3,2	2,9	-0,2	-7,8
Оптова та роздрібно торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	52,7	43,0	-9,7	-18,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,5	5,0	-0,5	-9,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	2,8	3,6	0,8	30,3
Інформація та телекомунікації	4,2	10,6	6,5	155,2
Фінансова та страхова діяльність	0,6	0,5	-0,1	-19,6
Операції з нерухомим майном	5,1	5,1	0,0	-0,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	5,5	6,9	1,5	27,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2,4	2,8	0,3	14,3
Освіта	0,5	0,8	0,3	73,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,0	1,6	0,6	55,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	0,8	0,2	35,3
Надання інших видів послуг	4,7	5,9	1,2	26,4
Разом	100,0	100	0,0	0,0

дарську діяльність, – на 0,4 в. п., або на 9,2%. Проте значно зросла частка підприємств, що здійснюють інформаційну, телекомунікаційну діяльність, – на 6,5 в. п., або на 155,2%. Зміна динаміки кількості суб’єктів господарювання за видами економічної діяльності свідчить про зміни вподобань підприємців щодо сфери діяльності. Тобто останнім часом, наприклад у торгівлі,

скорочується кількість підприємств, а в інформаційній та телекомунікаційній сферах, навпаки, збільшується. Але кількість підприємств зовсім не свідчить про скорочення обсягів реалізації продукції такими підприємствами. Наприклад, скорочуючи кількість підприємств, підприємства сфери торгівлі нарощують обсяги реалізації. Наочно це можна побачити на рис. 5, 6 [10].

Рис. 5. Структура обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб’єктами господарювання за видами економічної діяльності в Україні у 2012 р., %

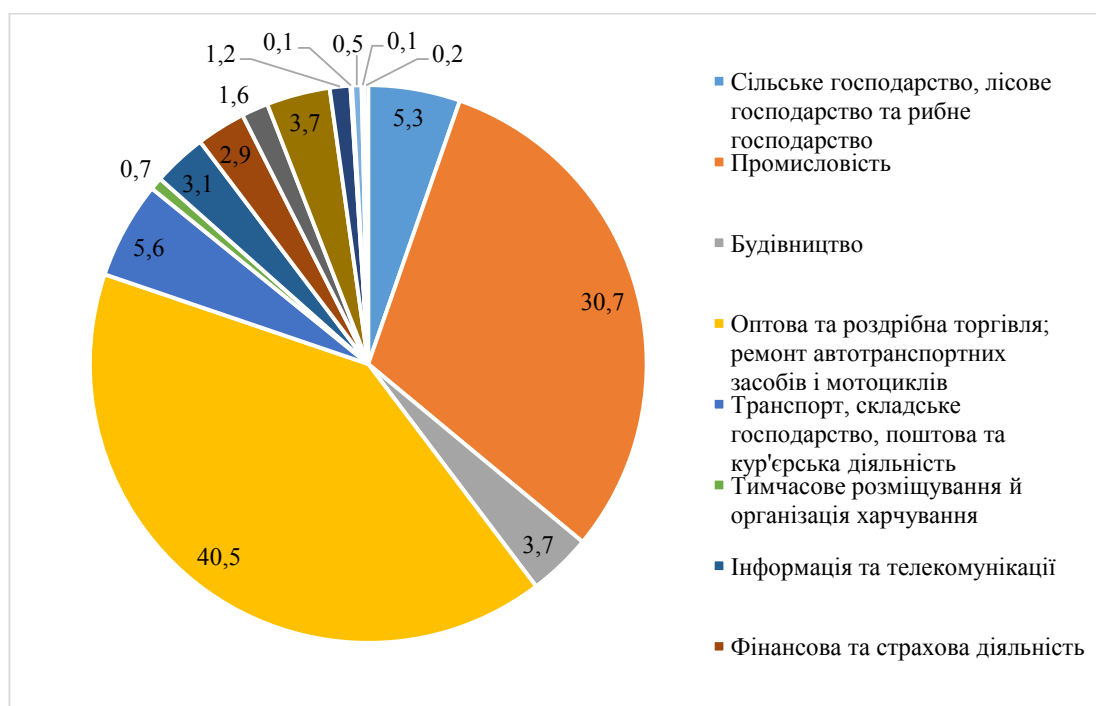

Рис. 6. Структура обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб’єктами господарювання за видами економічної діяльності в Україні у 2019 р., %

Зростання частки обсягу реалізованої продукції оптової та роздрібною торгівлі із 40% до 40,5% за скорочення суміжних показників промисловості (з 34% до 30,7%) свідчить про нарощування обсягів спекулятивної діяльності в країні. Тобто підприємства скорочують виробництво, проте перепродаж товарів зростає. Ця тенденція є негативною для подальшого розвитку економіки країни.

Зростання обсягу реалізованої продукції сільського господарства з 3,8% до 5,3% свідчить про те, що Україна є державою зі сприятливими умовами для розвитку сільського господарства. Така тенденція є позитивною, тобто підприємці навчаються використовувати наявні природні ресурси. Проте, розглядаючи більш досконало структуру сільськогосподарського виробництва, слід відзначити наявну проблему зношування природних ресурсів за рахунок вирощування технічних культур, таких, наприклад, як ріпак, та недотримання правил сівозміни. Таким чином, з одного боку, зростають обсяги виробленої сільськогосподарської продукції, а з іншого – зростає зношення природних ресурсів України [4, с. 135].

Рівень рентабельності операційної діяльності у 2012 р. становив 5%, у 2019 р. – 10,2%, тобто спостерігається поступове її зростання. Але варто зазначити, що менш успішними були 2014 р. (збитковість операційної діяльності досягла 4,1%) і 2015 р. (рентабельність операційної діяльності становила 1%).

Динаміку витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств України за 2012–2019 рр. наведено в табл. 2.

Аналіз структури витрат підприємств України за економічними елементами показав, що у цілому найбільшу питому вагу у структурі витрат суб'єктів господарювання в Україні за період із 2012 по 2019 р. мають матеріальні витрати, і хоча їхня частка у 2019 р. порівняно з 2012 р. знизилася на 2,9 в. п., але залишається досить високою. Це свідчить про те, що виробництво продукції (товарів, послуг) є матеріаломістким, у країні не впроваджуються інноваційні технології, що створюють можливості для економіки матеріальних ресурсів. За цей період спостерігається зростання питомої ваги амортизаційних відрахувань і витрат на оплату праці.

Варто зазначити, що виробничий потенціал України раніше був зорієнтований на машинобудування,

видобувні галузі і військово-промисловий комплекс. Хоча у 2019 р. порівняно з 2018 р. інвестиції в основний капітал зросли на 18,6%, але їх вкладення відбувається переважно в індустріально розвинуті регіони, а не в аграрно-індустріальні.

У зв'язку з індустріалізацією реального сектору економіки, особливо в обробних галузях, країна втратила складні види виробництв, що забезпечували ланцюжок створення доданої вартості. Наслідком таких втрат стали втрата цілих галузей складного експорту та стагнація реального сектору економіки. Згідно з даними Держстату, за 2019 р. обсяги промислового виробництва в Україні скоротилися на 1,8% порівняно з 2018 р.; у 2018 р. зростання промислового виробництва становило 1,1% відносно 2017 р. За січень-вересень 2020 р. обсяги промислового виробництва в Україні скоротилися на 7,0% порівняно з аналогічним періодом 2019 р.

Науково-технічний прогрес залежить від витрат на наукові дослідження. Витрати бюджету на вітчизняну науку становили у 2019 р. 0,23% від ВВП, а це суперечить законодавству, що встановлює фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% ВВП [10]. При цьому критичний рівень для виживання науки повинен становити 0,9% ВВП.

Варто зазначити, що зацікавленість українських промислових підприємств у нових технологіях поки ще недостатня для того, щоб вони виступали як стратегічні інвестори. Питома вага підприємств, які займаються інноваціями, у 2019 р. становила 15,8%, що на 0,6 в. п. менше, ніж у 2018 р. Питома вага підприємств, які впроваджували інновації, у 2019 р. становила 13,8%, що на 1,8 в. п. нижче, ніж у 2018 р. Фінансування технологічних інновацій за рахунок бюджету в 2019 р. порівняно з 2018 р. знизилася на 82,6 млн грн і становило 556,5 млн грн, але це лише 3,9 % від загального фінансування. У 2019 р. було виконано наукових та науково-технічних робіт на суму 14 220,9 млн грн, або 0,36% від ВВП країни [10].

За результатами опитування, у другій половині 2019 р. Індекс інвестиційної привабливості України становили 2,95 бали із 5 можливих та продовжує перебувати у негативній площині. Хоча порівняно з попереднім періодом показник Індексу дещо зріс (2,85 у першій половині 2019 р.) [11].

Таблиця 2

Динаміка витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств України за економічними елементами за 2012–2019 рр., % [10]

Рік	Із них за складниками витрат				
	Матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, що використані в виробництві	Амортизація	Витрати на оплату праці	Відрахування на соціальні заходи	Інші витрати
2012	74,3	6,2	13,2	4,8	1,5
2013	72,3	7,0	14,0	5,1	1,6
2014	72,7	7,1	13,4	4,7	2,1
2015	74,2	7,0	12,1	4,0	2,7
2016	74,2	8,1	13,1	2,7	1,9
2017	75,0	7,0	13,4	2,8	1,8
2018	74,3	6,7	14,1	2,9	2,0
2019	71,4	7,3	16,0	3,3	2,0

За останні роки країна погіршила свою інвестиційну привабливість, що призвело до значного скорочення інвестицій. У 2017 р. країна піднялася на 81-е місце в рейтингу зі 137 країн, а в 2018 р. опустилася на 83-тю позицію, у 2019 р. – на 85-ту зі 140 країн [11]. Лідером за інвестиційною привабливістю у 2019 р. став Сінгапур.

Основними чинниками, які впливають на інвестиційну привабливість, є: внутрішня політична стабільність країни, усталеність нормативно-правової бази щодо підприємницької та інвестиційної діяльності, що гарантує недоторканість приватної власності, характер та темпи зростання економіки, стан фондового ринку, фінансово-кредитної системи, місткість і платоспроможність внутрішнього ринку, природні ресурси, соціально-культурні чинники країни [2, с. 170].

До чинників, які формують негативну репутацію, належать: політична нестабільність, геополітична невизначеність України, високий рівень інфляції, відтік робочої сили за кордон, інвестування в «стандартні» галузі тощо [2, с. 170].

Варто зазначити, що після декількох місяців позитивної динаміки опитування керівників українських підприємств, проведене Національним банком України в IV кварталі 2020 р., показало, що очікування підприємств знову погіршилися. Про це свідчить індекс очікувань ділової активності. Так, за жовтень 2020 р. він знизився з 49,4 до 47,8 пункти. Значення індексу менш як 50 пунктів свідчить про переважання песимістичних очікувань [12].

Один із ключових чинників погіршення очікувань – зростання рівня захворювання коронавірусом. Саме через це, за даними Нацбанку, погіршили оцінки власного стану та перспектив розвитку підприємства сфери послуг. Негативні очікування переважають і в будівництві. Також український бізнес очікує подальшого ослаблення національної валюти та не налаштований розширювати штат співробітників. Скоріше підприємці схиляються до оптимізації персоналу. І тут найпесимістичніші очікування, за підсумками опитування НБУ, у будівельних підприємств, а найкращі – у

промисловців. Торгівля – єдиний сектор, де превалюють оптимістичні очікування. Підприємства торгівлі очікують стабільного зростання продажів до кінця року [12].

Посилення кризових явищ у національній економіці може призвести до погіршення перспектив розвитку бізнесу в Україні. Непередбачуваність та недосконалість нормативно-правової бази, складність вітчизняної системи оподаткування, неврегульованість соціально-трудова відносин суттєво ускладнюють адаптацію бізнесу до сучасних соціально-економічних умов господарювання. Важливим завданням держави має стати створення сприятливих умов для функціонування та розвитку підприємництва в країні. Основним напрямом поступового відновлення та розвитку національної економіки має стати стимулювання та формування інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу, який становить основу економік більшості розвинутих країн світу [5].

Варто зазначити, що для створення конкурентних переваг для підприємств малого та середнього масштабу особливої актуальності набуває бізнес-інжиніринг. Бізнес-інжиніринг – це сучасна технологія управління, заснована на системному підході. Компанія як відрита система у цьому разі описується формально, точно, повно й усебічно шляхом побудови базових інформаційних моделей підприємства (передусім організаційно-функціональної структури і бізнес-процесів) у взаємодії з моделлю зовнішнього середовища [13].

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна зазначити, що в країні існують певні проблеми для розвитку підприємництва, яке є особливим видом діяльності. Держава повинна підтримувати малий і середній бізнес у країні, тому що саме підприємництво є потужним локомотивом, що дасть змогу забезпечити належне зростання обсягів виробництва й добробуту населення. Перспективою подальших досліджень має стати вивчення бізнес-інжинірингу як сучасної технології управління, здатної істотно прискорити реформування вітчизняної економіки на ринкових засадах.

Список використаних джерел:

1. Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку : монографія / П.В. Пашко та ін. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України. 2019. 476 с.
2. Антонюк К.Г. Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України. *Modern Economics*. 2019. Вип. 13. С. 168–173.
3. Головащенко В.П., Сидорова А.В. Сучасне бізнес-середовище України. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=3.%09Головащенко+В.%E2%80%89П.%E2%80%89%2C+Сидорова+А.%> (дата звернення: 01.12.2020).
4. Грінченко Р.В. Тенденції розвитку підприємництва в Україні. *Інтелект XXI*. 2019. № 3. С. 133–137.
5. Причепя І.В. Перспективи розвитку підприємництва в Україні за умов глобалізації та євроінтеграції. URL: <http://www.file:///D:/Documents/Downloads/2270.pdf> (дата звернення: 01.12.2020).
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436–IV. Київ : Рада. URL: <http://www.zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2020).
7. Саниахметова Н.А. Предпринимательское (хозяйственное) право Украины : учебник. Харьков : Одиссей, 2005. 640 с.
8. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 387 с.
9. Doing business-2020. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytingu-svitovogobanku-legkosti-vedennya-biznesu>. (дата звернення: 01.12.2020).
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.12.2020).
11. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2018–2019. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyikonkurentospromozhnosti-1> (дата звернення: 08.12.2020).
12. Ділові очікування підприємств України. IV квартал 2020 року. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=37944604> (дата звернення: 08.12.2020).
13. Менеджмент по нотам: Технология построения эффективных компаний / под ред. Л.Ю. Григорьева. Москва : Альпина Паблишерз, 2010. 692 с.

References:

1. Pidpryyemnyctvo v epoxu globalnyx transformacij: vyklyky ta perspektyvy rozvytku (2019). Monografiya / [Pashko P.V., Lazebnyk L.L., Kindzerskyj Yu.V. ta in.]; Irpin : Universytet derzhavnoyi fiskalnoyi sluzhby Ukrainy. 476 p. (Seriya «Podatkova ta mytna sprava v Ukraini», t. 133). (in Ukrainian)
2. Antonyuk K.G. (2019) Faktory investytsijnoyi pryvablyvosti turystychnoyi sfery Ukrainy. Modern Economics. no. 13, pp. 168–173. (in Ukrainian)
3. Golovashhenko V.P., Sydorova A.V. Suchasne biznes-seredovyshe Ukrainy. Available at: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=3.%09Головащенко+В.%E2%80%89П.%E2%80%89%2C+Сидорова+А.%> (accessed 01 December 2020). (in Ukrainian)
4. Grinchenko R.V. (2019) Tendenciya rozvytku pidpryyemnyctva v Ukraini. Intelekt XXI, no. 3, pp. 133–137. (in Ukrainian)
5. Prychepa I.V. Perspektyvy rozvytku pidpryyemnyctva v Ukraini za umov globalizaciyi ta yevrointegraciyi. Available at: <http://www.file:///D:/Documents/Downloads/2270.pdf> (accessed 01 December 2020). (in Ukrainian)
6. Gospodarskyj kodeks Ukrainy 436 – IV vid 16.01.2003. Zvid Kodeksiv Zakoniv Ukrainy. Kyiv: Ukrayinske agentstvo informaciyi ta druku «Rada». Available at: <http://www.zakon3.rada.gov.ua> (accessed 01 December 2020).
7. Sanyaxmetova N.A. (2005). Predprynimatelskoe (hozayajstvennoe) pravo Ukrainy: Uchebnyk. Xarkov : Odyssej, 640.
8. Laxtionova L.A. (2008) Finansovyj analiz sub'yektiv gospodaryuvannya : Monografiya. Kyiv: KNEU, 387 p.
9. Doing business-2020. Ukrainyina v rejtynhu svitovogo banku legkosti vedennya biznesu. Available at: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2017-ukrayina-v-rejtyngu-svitovogobanku-legkosti-vedennya-biznesu> (accessed 01 December 2020). (in Ukrainian)
10. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 May 2019).
11. Pozyciya Ukrainy v rejtynhu krayin svitu za indeksom globalnoyi konkurentospromozhnosti 2018–2019. Available at: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-rejtyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyikonkurentospromozhnosti-1>. (accessed 08 May 2019).
12. Dilovi ochikuvannya pidpryyemstv Ukrainy. IV kvartal 2020 roku. NBU. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=37944604>. (accessed 08 May 2019).
13. Menedzhment po notam: Tekhnologyya postroyennya effektivnyx kompanij. (2010) pod red. L.Yu. Grygoreva. Moscow: Alpyna Pablysherz, 692 p.